

Systemy Logistyczne Wojsk
Zeszyt 54 (2021)
ISSN 1508-5430, s. 77-87

Military Logistics Systems
Volume 54 (2021)
ISSN 1508-5430, pp. 77-87

Institut Logistyki
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Institute of Logistics
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

Interes narodowy i racja stanu a polityka (rozważania pojęciowe)

National interest and reason of state and politics (conceptual considerations)

Jakub Tuczapski

jakub.tuczapski@gmail.com; ORCID: 0000-0001-5212
Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu
Wydział Logistyki i Transportu

Abstrakt. Pojęcia: interes narodowy, interes państwowy i racja stanu są obecnie dość często i nadmiernie używane na potrzeby tłumaczenia niepopularnych w społeczeństwie decyzji podejmowanych przez różne gremia polityczne, w imię partykularnych interesów. W artykule podjęto próbę wyjaśnienia przedmiotowych pojęć, wykazania ich wspólnych i różnych znaczeń oraz rozumienia w kontekście zapisów ustawy zasadniczej, tj. Konstytucji RP. Wskazano, że we współczesnej rzeczywistości, podstawą planowania i realizacji polityki państwa we wszystkich obszarach jego funkcjonowania (zewnętrznych i wewnętrznych) są: interes narodowy i racja stanu, które powinny być priorytetem rządzących. Doświadczenia minionych lat wskazują, że nie zawsze tak było i jest. Często interes narodowy i racja stanu są wykorzystywane do utrzymania władzy, eliminacji przeciwników politycznych, w imię realizacji partyjnych, nie zawsze narodowych celów. Zaprezentowane przykłady pojęć: interes narodowy, interes państwowy i racja stanu, pozwalają konstatować, że racja stanu to zasada kierowania się interesem państwa, zasada nadrzędna wobec wszystkich innych zasad i celów. Można więc, uogólniając, stwierdzić, że racja stanu jest nadrzędna wobec interesu narodowego/państwowego. Tym samym należy uznać, że racja stanu wymaga stawiania interesu narodowego/państwowego ponad interes obywateli, bowiem interes narodowy/państwowy to cele państwa w zasadniczych sektorach zewnętrznej i wewnętrznej działalności władzy, czyli planowania i realizacji polityki zewnętrznej i wewnętrznej państwa. Zatem interes narodowy/państwowy jest niejako elementem racji stanu.

Słowa kluczowe: interes narodowy, interes państwowy, racja stanu, polityka

Abstract. TNotions such as national interest, interest of the state, *raison d'etat* are now quite often and excessively used for excusing unpopular among people decisions made by various political entities, in the name of particular party interests. The article attempts to explain the concepts in question, to show their common and different meanings and understanding in the context of the provisions of the Basic Law, i.e. the Constitution of the Republic of Poland. It was pointed out that in contemporary reality, the

basis for planning and implementing state policy in all areas of its functioning (external and internal) constitutes national interest and *raison d'etat*, which should be the superior priority of the government. The experience of past years indicates that it was not always the case. National interest and *raison d'etat* are often used to stay in power and eliminate political opponents for the sake of party objectives, which not always correspond with national goals. Presented examples of the notions: national interest, state interest and reason of state give ability to conclude that the *raison d'etat* is the principle of being guided by the interest of the state, the principle superior to all other principles and goals. Thus, it should be generalized that the *raison d'etat* overrides the national / state interest. Thus, it should be recognized that the *raison d'etat* requires putting the national / state interest above the interest of citizens, because the national / state interest is the state's goal in the basic sectors of external and internal activity of the authorities, i.e. planning and implementation of the state's external and internal policy. Thus, the national / state interest is, in a way, an element of the *raison d'etat*. On the other hand, practicing politics is the privilege of political leadership, which should not be guided only by its own particular interests, often party-related in our reality. The needs of the modern day in practicing politics consistent with the *raison d'etat* are not improvisation and bending of reality, but rational planning of strengthening the international position and potential of the state.

Keywords: national interest, interest of the state, *raison d'etat*, policy, politics

Wstęp

Współczesne pojmowanie interesu narodowego, interesu państwowego i racji stanu, nie jest jednoznaczne, a pojęcia te stosowane są często zamiennie. Prawdą jest, że pojęcia te są bliskoznaczne jednak nietożsame. Wydaje się, że wynika to z utożsamiania pojęć naród i państwo, co nie jest do końca właściwe, bowiem etymologicznie pojęcia te nie są równoznaczne. Świadczy o tym szereg definicji państwa i narodu zamieszczonych w publikacjach leksykalnych oraz prezentowanych w dyskusjach politologów i socjologów.

Stąd celem niniejszej publikacji był głos w dyskusji na temat właściwego podejścia i jednoznacznego rozumienia przedmiotowych pojęć. Założono, że pojęcia te nie są równoznaczne i dla uproszczenia w dysputach, używane zamiennie. W badaniach podjętego problemu wykorzystano głównie analizę literatury przedmiotu i dokumentów normatywnych oraz porównanie poglądów klasyków i współczesnych znawców dziedzinowych, uznając je za podstawę rozważań pojmowania państwa i narodu. Nie bez wpływu na niniejsze treści pozostały osobiste przemyślenia i obserwacje autora.

Interes narodowy czy interes państwowy?

Rozważania należałoby rozpocząć od krótkiego przypomnienia znaczenia pojęć państwo i naród. M. Kuniński uważa, że „...słowo „państwo” wywodzi się od słów „pan” i panowanie” (Kuniński, 2004). Posiadanie władzy, czyli panowanie, oznacza władztwo nad jakimś terytorium lub też nad ludźmi poddanymi władzy. Oznacza także niepodleganie innej władzy – bycie panem, czyli bycie niezależnym. W języku łacińskim występuje podobny związek pomiędzy słowami *dominium* („państwo,

włości”) i *dominus* („pan, właściciel”). Zbliżone znaczeniowo pojęcia można znaleźć również w innych językach, np.: w języku rosyjskim, funkcjonują słowa *gosudarstwo* („państwo”) oraz *gosudar* („pan, właściciel, władca”). Podobnych związków można doszukać się również w innych językach, co świadczy o powszechnie jednolitym rozumieniu pojęcia państwo (Encyklopedia popularna, 1992).

Słownik języka polskiego za **państwo** uznaje organizację polityczną obejmującą zakresem swego działania ogół członków społeczeństwa zamieszkującego określone terytorium, istniejącą dla zapewnienia panowania politycznego klasie panującej pod względem ekonomicznym i wyposażoną w tym celu w zorganizowany aparat przymusu, **naród** zaś postrzega jako trwałą wspólnotę ludzką wytworzoną na podstawie wspólnoty losów historycznych, kultury, języka, terytorium i życia ekonomicznego, przejawiająca się w świadomości narodowej jej członków (Szymczak, 1982, s. 595).

Podobne, a wręcz tak samo brzmiące definicje państwa i narodu prezentują inne opracowania naukowe i popularno-naukowe, np.: Józef Krukowski określa państwo następująco: „...Państwo – to historycznie ugruntowana organizacja współczesnych społeczeństw, odznaczająca się wysokim stopniem zorganizowania. Celem i sensem istnienia państwa jest dobro człowieka, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i zbiorowym, jako części społeczeństwa. Człowiek jako istota społeczna, funkcjonuje w grupie, w której może się rozwijać i w pełni realizować...” (Kurkowski, 2004, s. 14). Dalej uważa, iż nie dziwi stwierdzenie, że: „...punktem wyjścia w kształtowaniu państwa jest człowiek jako istota społeczna, który dąży do zaspokajania potrzeb materialnych i duchowych łączy się z innymi ludźmi, tworząc grupy społeczne zarówno niesformalizowane (rodzina, plemię, naród), jak i sformalizowane (partie polityczne, państwa, organizacje międzynarodowe) ...” (Kurkowski, 2004, s. 14).

Daje to podstawę do stwierdzenia, że państwo jest organizacją o sformalizowanym charakterze, mającą określoną strukturę i działającą w ramach pewnych norm, zasad i praw ustalonych, dla osiągnięcia wyznaczonych celów na arenie zewnętrznej i wewnętrznej. Państwo nie zawsze musi być utożsamiane z narodem, istnieją bowiem państwa wielonarodowe skupiające w swoich granicach kilka, a czasem nawet kilkanaście nacji.

Z kolei naród nie musi zamieszkiwać tylko jednego państwa, co prawda utożsamia się z jednym konkretnym państwem, ale jego członkowie mogą być obywatelami innego kraju. Uważa się (<https://wypracowania24.pl/wos/1216/narod-a-panstwo-porownanie>, dostęp 20 maja 2021), że celem narodu jest podtrzymywanie i przekazywanie kolejnym pokoleniom tradycji narodowej w poczuciu jedności uczuciowej, a nie pragmatycznej.

Państwo może istnieć tylko wtedy, kiedy posiada własne terytorium, co nie jest wymogiem istnienia narodu. Historia uczy, że w przeszłości i obecnie istnieje wiele narodów nieposiadających własnego terytorium.

Stąd rodzi się pytanie, które pojęcie: interes państwa czy może interes narodowy, jest właściwe? Otóż wydaje się, że w przypadku państwa narodowego należałoby

mówić o interesie narodowym, natomiast w przypadku państwa wielonarodowego o interesie państwowym.

Uznając Rzeczpospolitą Polską (RP) jako państwo narodowe z niewielkimi mniejszościami narodowymi – wszak posiadającymi obywatelstwo polskie – to w takim odniesieniu można uznać, że pojęcie interesu narodowego jest tożsame z pojęciem interesu państwowego. Posługiwanie się więc pojęciem interesu narodowego jest jak najbardziej prawidłowe, adekwatne do struktury narodowej RP i nie dziwi jego powszechność.

Precyzyjne zdefiniowanie pojęcia „interes narodowy” jest bardzo trudne ze względu na jego wyjątkową płynność i niejednoznaczność. Przyjmując pewien stopień ogólności, można stwierdzić, iż w interesie całego narodu leżą np. takie same prawa ekonomiczne dla wszystkich jego obywateli czy równe prawo do wyrażania własnej opinii oraz zabierania głosu w dyskusjach. Interes narodowy to zatem pewna wytyczna, długofalowa strategia, która powinna prowadzić, by osiągnąć określone cele funkcjonalne. Zamierzony efekt powinien być uzyskany przez państwo, jego władzę oraz naród – zatem sformułowany przez władzę cel powinien być przez wszystkich postrzegany jako interes narodowy (<https://wypracowania24.pl/wos/2236/racja-stanu-a-interes>, dostęp 14 maja 2021).

Podobnie uważa Stanisław Bieleń, według którego warunkiem właściwego sformułowania interesu narodowego przez elity rządzące jest rzetelne rozpoznanie środowiska międzynarodowego, identyfikacja interesów partykularnych, kolektywnych i komplementarnych. Zadanie to zależy od jakości przywództwa politycznego, sprawności i kompetencji ludzi zatrudnionych w aparacie służby zagranicznej. Autor ten w dalszych rozważaniach odpowiada na pytanie, czym jest interes narodowy, wyróżniając interes narodowy w sensie przedmiotowym i podmiotowym, a mianowicie: „... Interes narodowy w sensie przedmiotowym odnosi się do czynników motywacyjnych w polityce państwa, stanowiących odzwierciedlenie naturalnych tendencji do obrony posiadanych wartości i zdobywania wartości pożądaných. Jest instrumentem mobilizującym, integrującym i konsolidującym elity polityczne i obywateli danego państwa w sferze działań i oddziaływań międzynarodowych. Można go traktować dwojako – jako kategorię ideologiczną i idealizacyjną oraz jako wytyczną pragmatycznego działania w polityce zagranicznej (Bień, 2014, s. 57). W pierwszym przypadku interes narodowy wskazuje na rangę wartości nadrzędnych lub uznawanych za takie w danej zbiorowości narodowej. W drugim – chodzi o stymulator aktywności, oparty na kalkulacji zysków i strat w osiąganiu celów, jakie przed państwem wyznacza strategia polityczna. W obu przypadkach interes narodowy wyraża się w retoryce politycznej, która sprzyja uzasadnianiu działań podejmowanych w jego realizacji. W sensie podmiotowym najbardziej typowe jest ujmowanie go w odniesieniu do narodu w znaczeniu etnicznym, rozumianego jako grupa społeczna o homogenicznej kulturze, wspólnym języku, religii, tradycjach czy obyczajach. Na uwagę zasługują tu koncepcje nacjonalistyczne, odwołujące się

do zmitologizowanej solidarności i tożsamości opartej na więzach krwi...” (Bieleń, 2014, s. 64).

W takim rozumieniu należy postrzegać interes narodowy jako interes wspólnoty obywatelskiej, bez względu na nację, wyznanie, język i kulturę. Jak pisze S. Bieleń interes narodowy stanowi wypadkową interesów składowych i zawsze przeważa interes całości, a im „...większe zaangażowanie obywateli w artykułowanie interesu narodowego i im silniejsza demokracja, tym mniejszy dystans między rozumieniem interesu przez społeczeństwo a polityką państwa...” (Bieleń, 2014, s. 71). Autor ten konkluduje, że interes narodowy jest komplementarnym działaniem w polityce państwa zarówno na arenie międzynarodowej, jak i sferze wewnętrznej. Interes narodowy jest kategorią zbiorczą, obejmującą rozmaite interesy cząstkowe i sektorowe o charakterze politycznym, gospodarczym, wojskowym, technologicznym, kulturalnym i społecznym.

H. Domański sprowadza pojęcie interesu narodowego do wartości lub stanu obiektywnego, w którym zbiegają się interesy większości Polaków. W interesie większości mieszczą się, przykładowo: obrona granic Polski, zapewnienie wewnętrznego porządku, wysoki poziom dochodu narodowego przypadającego na głowę obywatela, budowa autostrad, ochrona własności prywatnej przez państwo, finansowanie z budżetu szkolnictwa czy podejmowanie przez rząd działań ułatwiających polskim firmom zdobywanie rynków zagranicznych. Wynika stąd, że interesem narodowym jest szeroki syndrom wartości i „stanów”. Z punktu widzenia społeczeństwa, będącego czymś więcej niż sumą jednostek, niektóre z nich są ważniejsze. Z sentencji H. Domańskiego wynika, że interes narodowy jest czymś więcej niż wypadkową interesów jednostek (Domański, 2004, s. 7).

W literaturze przedmiotu występuje wiele klasyfikacji interesów narodowych. Najbardziej przekonującą klasyfikację według S. Bielenia (2014) zaproponował Józef Kukułka (2006), który wyróżnił trzy typy interesów: egzystencjalne, koegzystencjalne i funkcjonalne. „...Interesy egzystencjalne obejmują zaspokojenie materialnych i świadomościowych potrzeb państwa w stopniu zapewniającym jego przetrwanie, bezpieczeństwo, całość, pewność, identyczność, przystosowanie i rozwój; interesy koegzystencjalne obejmują zaspokojenie materialnych i świadomościowych potrzeb państwa w zakresie: autonomii, suwerenności, uczestnictwa, przynależności, łączności, współzycia, współpracy, współzawodnictwa, korzyści, wzajemności, pozycji i roli; natomiast interesy funkcjonalne obejmują: zaspokojenie materialnych i świadomościowych potrzeb państwa w zakresie międzynarodowej informacji, percepcji, regulacji, skuteczności, sprawności i innowacji w procesach uczestnictwa międzynarodowego...” (Kukułka, 2006, s. 253).

Uwzględniając współczesne stosunki międzynarodowe, polski interes narodowy należy postrzegać w wymiarze sojuszniczym (NATO) i integracyjnym (ONZ, UE, V4 itp.) i utożsamiać z polityką zewnętrzną państwa.

Racja stanu

Obok pojęcia interesu narodowego powszechnie funkcjonuje, dość często zamiennie, pojęcie racji stanu. Porównując publikowane w literaturze przedmiotu definicje, dostrzec można pewną niespójność w rozumieniu przedmiotowych pojęć. Czymże jest więc racja stanu?

W określeniu racja stanu wyraz *stan* dotyczy konkretnego bytu, którego egzystencję uzasadnia owa racja. Etymologia słowa *stan* wywodzi się z języka łacińskiego – od wyrazu *status*, oznaczającego kondycję, stan, pozycję, stałość, trwałość, a wywodzącego się od czasownika „stare” – stawać, stać, być w stanie, być w położeniu. Słowo „status” oznaczało to, co trwałe, ale również trwałą własność (Szlachta, 2004, s. 810-802).

Za Arkadym Rzegockim, pojęcie racja stanu pochodzi z łacińskiego *ratio status* (Rzegocki, 2008, s. 15). Cynceron posługiwał się terminem *ratio reipublicae* (racja rzeczypospolitej), a Florus – *ratio et utilitas reipublicae* (racja i pożytek rzeczypospolitej). Jako osobę, która po raz pierwszy w nowożytności posłużyła się terminem *ragion di stato*, historycy i politolodzy najczęściej wskazują arcybiskupa Giovanniego della Casa, który użył tego terminu w liście do cesarza Karola V w roku 1525. Kwestie związane z racją stanu Giovanni della Casa rozważał także w 1547 roku, w przemowie skierowanej również do cesarza Karola V, uzasadniając podjętą przez niego decyzję interesem państwa. Z kolei w *Discorso di Logrogno Guicciardini* zwracał uwagę, że informacje posiadane przez władcę są zawsze niekompletne, i że właśnie umiejętność postępowania zgodnego z interesem państwa w sytuacji niepełnej wiedzy stanowi tajemnicę racji stanu.

Niccolo Machiavelli w dziele *Książę. Cel uświęca środki* (s. 88) określił rację stanu mianem strategii utrzymania władzy – *mantenere lo stato* (zachowaj stan). W dobie Machiavellego odnosiło się do utrzymania rządów absolutystycznych – „państwo to ja”. Machiavelli uznawał, że władzę sprawują silni i muszą być bezwzględni w działaniu dla osiągnięcia zamierzeń. Mogą sięgać nawet po działania niezgodne z moralnością, tzw. „wyższa konieczność”, co można odnieść do rozumianej wspólnie tzw. politycznej konieczności.

Tym, kto wprowadził pojęcie racji stanu w nowożytnej literaturze przedmiotu niemal w całej Europie, był jezuicki myśliciel Giovanni Botero, doradca biskupa Mediolanu św. Karola Boromeusza, w tłumaczonym na wiele języków dziele *Della Ragion di Stato (O racji stanu)*, opublikowanym po raz pierwszy w 1589 roku (Rzegocki, 2008). Botero twierdził, że „... każde państwo, chcąc zapewnić sobie względną stabilizację polityczną i ekonomiczną oraz dostateczny poziom zadowolenia mieszkających w nim obywateli, przy podejmowaniu i rozstrzygnięciu najważniejszych kwestii musi kierować się określoną racją stanu...” (Malarczyk, 1985, s. 161-172).

Współczesne pojmowanie racji stanu niewiele różni się od zaprezentowanego rozumienia przez Botero, na co wskazują mniej lub bardziej rozwinięte treściowo wybrane przykłady tego pojęcia:

- **Racja stanu – historycznie** zmienny system podstawowych zewnętrznych i wewnętrznych interesów państwa, realizowany w sposób bezkompromisowy. (...) Jest wiele, stale dyskutowanych jej definicji. Można je podzielić na trzy zasadnicze grupy: 1) te, które określają rację stanu jako naczelny (najważniejszy) interes państwa nad innymi; 2) te, które określają istotę racji stanu jako względną wyższość; 3) te, które określają istotę racji stanu jako autonomiczny interes państwa, niezależny od innych interesów częściowych. (...). Ich wspólną cechą jest występowanie w nich takich zagadnień i wartości, jak: zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej, zapewnienie wszystkimi dostępnymi środkami i metodami bezpieczeństwa państwa, zachowanie narodowej tożsamości, zapewnienie optymalnych warunków zewnętrznych dla rozwoju kraju, jego gospodarczej i innej pomysłowości. (...) Nie jest ona racją jednej partii, grupy czy osoby. To wspólna wartość narodu, o którą powinny dbać wszystkie siły polityczne, instytucje i obywatele. (...) Racja stanu nie może być formułowana często, w zależności od zmiany ekipy rządzących czy sił politycznych aktualnie znajdujących się u władzy. Dotyczy długich przedziałów czasu, a jej zmiany są zależne od zmian w sytuacji międzynarodowej i w otoczeniu międzynarodowym kraju (Herbut, 2004 s. 364);
- **Racja stanu** – nadrzędny system interesów państwa przedstawiany jako najwyższe dobro wspólne wszystkim obywatelom i podmiotom politycznym (Encyklopedia PWN, 2003, s. 477);
- **Racja stanu** – to historycznie zmienny system podstawowych, wewnętrznych i zewnętrznych interesów państwa realizowany w sposób bezkompromisowy (Toczek, 2013);
- **Racja stanu** to zasada kierowania się interesem państwa, nadrzędna wobec wszystkich innych zasad i celów (Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/racja%20stanu>, dostęp 16 lutego 2021).

Z przedstawionych definicji wynika, że racja stanu definiowana jest jako nadrzędny i niekwestionowany interes narodowy/państwowy, który przewyższa wszystkie inne, partykularne interesy obywateli, grup społecznych, organizacji i poszczególnych struktur organizacyjnych państwa. Podejmowanie decyzji wynikających z racji stanu zawsze podporządkowane jest ogólnej linii zewnętrznej i wewnętrznej polityki państwa, co nie zawsze musi pokrywać się z wolą narodu, bowiem racja stanu często może mieć charakter doraźny, determinowany aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą itp.

W państwie demokratycznym racja stanu powinna być poparta konsensusem elit rządzących i opozycji co do wspólnych wartości, celów i działań państwa dla

zachowania jego bezpieczeństwa i rozwoju. Można zatem stwierdzić, że racja stanu pokrywa się z interesem narodowym, choć mogą zdarzać się odstępstwa od tego. W takich przypadkach elity sprawujące władzę muszą zdecydować, czy dane działanie (czasowo niezgodne z interesem narodowym) przyniesie korzyści, czy też zaniechać tego działania.

W naszej rzeczywistości najpełniejsze ujęcie polskiej racji stanu zawiera artykuł 5. Konstytucji RP z 1997 roku, w którym czytamy: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (Kancelaria Sejmu, Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., s. 2).

Polityka a racja stanu i interes narodowy

Uniwersalnym ujęciem polityki, jako domeny działalności państwa, jest klasyczne ujęcie Maxa Webera, który stwierdza, że „...Polityka to dążenie do udziału we władzy lub wywierania wpływu na podział władzy: między państwami, w obrębie państwa lub między grupami ludzi, którzy to państwo tworzą...” (Orzechowski, 1984, s. 226). Można uznać, że to klasyczne ujęcie uwzględnia interes narodowy i rację stanu, bowiem akcentuje wymiary zarówno zewnętrzny, jak i wewnętrzny. Współcześnie, do tego klasycznego podejścia M. Webera, należałoby w przypadku Polski dodać stosunki z organizacjami międzynarodowymi, działalność w układach sojuszniczych i bilateralnych oraz zmiany geopolityczne, których Weber nie mógł przewidzieć, a mianowicie: konflikt ukraiński, wojny i konflikty na Bliskim Wschodzie, terroryzm, cyberterroryzm czy bliskowschodnią migrację.

Interes narodowy jest kategorią zbiorczą, obejmującą rozmaite interesy częściowe i sektorowe o charakterze: politycznym, gospodarczym, wojskowym, technologicznym, kulturalnym i społecznym realizowane przez państwo.

Jak wcześniej stwierdzono, racja stanu definiowana jako nadrzędny i niekwestionowany interes państwa, przewyższa wszystkie partykularne interesy i normy. Jest ona zawsze wspólna dla większości obywateli i struktur państwa. Praktyka wskazuje, że nie zawsze tak jest, i nie zawsze pokrywa się z wolą narodu, często jest bowiem wykorzystywane do tłumaczenia – przez sprawujących rządy – aktualnych, niepopularnych działań politycznych.

W odniesieniu do RP, polską rację stanu kształtują konstytucyjne władze państwa. Na kształt racji stanu wpływ mają także partie polityczne i ugrupowania pozarządowe. Szczególna rola w tym obszarze przypada Prezydentowi RP, którego obowiązkiem – zgodnie z ustawą zasadniczą – jest stanie na straży konstytucji i polskiej racji stanu.

Tak więc można uogólnić, że podstawą planowania i realizacji polityki państwa we wszystkich obszarach jego funkcjonowania (zewnętrznych i wewnętrznych) są: interes narodowy i racja stanu.

Współcześnie w polityce państwa, która ma gwarantować zapewnienie interesu narodowego i racji stanu, wszelkie polityczne fora dyskusyjne są zgodne co do podstaw polskiego interesu narodowego i racji stanu oraz barier w procesie realizacji interesu narodowego/racji stanu (Łastawski, 2012).

Wymienione fora są zgodne co do podstaw polskiej racji stanu uznając, że wynikają one z postanowień Konstytucji RP i polegają na: zapewnieniu warunków bezpiecznego rozwoju (poprzez współpracę wspólnotową i sojuszniczą, umacnianie nowoczesnego państwa, współdziałanie z sąsiadami, w tym z Rosją); utrwalaniu tożsamości narodowej (dziedzictwa narodowego, kultury, języka, obyczaju); zachowaniu suwerenności i integralności terytorialnej; umacnianiu prestiżu Polski poza granicami (unikanie stereotypów w działaniach, inicjatywność i poszukiwanie dobrych partnerów); bezkompromisowości działań w sytuacjach nadzwyczajnych.

Natomiast do barier w procesie realizacji racji stanu zaliczają: rozwinięte partyjnictwo (nasilone podziały, inspirowanie konfliktów wewnętrznych); przesadne naśladownictwo Zachodu w kulturze, gospodarce i polityce; nieracjonalne działania w polityce zagranicznej; przesadną emocjonalność działań politycznych; eliminowanie autorytetów narodowych (IPN); osłabianie wewnętrzne państwa; tolerowanie przez władze ugrupowań skrajnych.

Trudno jest polemizować z wypracowanymi przez pokolenia i zawartymi w Konstytucji podstawami polskiej racji stanu. Nie można aktualnie odnieść tego stwierdzenia do barier w realizacji polskiej racji stanu. Niepokojący jest fakt, że obecne władze (poprzednie również, ale w mniejszym stopniu) same stwarzają wspomniane bariery, tłumacząc swoje niepopularne decyzje, którymi chcą przykryć populistyczne i partykularne intencje i interesy jednej partii. Władza uzasadnia swoje, inne od większości społeczeństwa, widzenie polskiej racji stanu i interesu narodowego, wynikające z dogmatów partyjnych i w wielu przypadkach z kompetencji merytorycznych rządzących. Bo czy brak wariantowego myślenia, nietolerowanie inaczej myślących poprzez wykluczanie oponentów i brak dyskusji politycznej, nie jest narzucaniem swojej racji, uznanej za jedynie słuszną? Podzielenie społeczeństwa na „My” i „Oni” oraz insynuacje, że kto nie z nami, ten nie jest patriotą, wskazuje na realizację nie polskiej racji stanu, a interesów partyjnych, w których prym wiodą staż partyjny i kariera polityczna, ważniejsze od wykształcenia i przygotowania do rządzenia państwem. Dobitnym przykładem takiego stanu rzeczy są chociażby obchody znaczących rocznic narodowych i świąt państwowych, ograniczających się do obchodów partyjnych (tegoroczne obchody Święta Konstytucji czy setnej rocznicy odzyskania niepodległości). A przecież należy pamiętać, że w przeszłości dogmaty partyjne często rozmontowywały dobrze funkcjonujące struktury państwa i prowadziły do katastrofy narodowej.

Podobnie trudno jednoznacznie uznać działania obecnej władzy za właściwe w realizacji polskiej racji stanu w polityce zewnętrznej. Deprecjonowanie znaczenia Unii Europejskiej, nienajlepsze stosunki z sąsiadami (np. z Rosją), zaufanie do nieprzewidywalnych aktualnie działań USA prowadzi do marginalizacji kraju na arenie międzynarodowej.

Wnioski końcowe

Zaprezentowane przykłady pojęć: interes narodowy, interes państwowy i racja stanu, pozwalają konstatować, że racja stanu to zasada kierowania się interesem państwa i jak twierdzi Łukasz Boguszewski, zasada nadrzędna wobec wszystkich innych zasad i celów. Można więc, uogólniając, stwierdzić, że racja stanu jest nadrzędna wobec interesu narodowego/państwowego. Tym samym należy uznać, że racja stanu wymaga stawiania interesu narodowego/państwowego ponad interes obywateli, bowiem interes narodowy/państwowy to cele państwa w zasadniczych sektorach zewnętrznej i wewnętrznej działalności władzy, czyli planowania i realizacji polityki zewnętrznej i wewnętrznej państwa. Tym samym interes narodowy/państwowy jest niejako elementem racji stanu.

Natomiast uprawianie polityki to przywilej przywództwa politycznego, które to przywództwo nie powinno kierować się tylko swoimi partykularnymi, często partyjnymi w naszej rzeczywistości, interesami. Potrzebą współczesnej doby w uprawianiu polityki, zgodnej z racją stanu, są nie improwizacja i naginanie rzeczywistości, a racjonalne planowanie wzmocnienia pozycji międzynarodowej i potencjału państwa.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Autor nieznany, 2021. *Naród a państwo – porozumienie*. Dostępne pod adresem: <https://wypracowania24.pl/wos/1216/narod-a-panstwo-porownanie> [dostęp 20 maja 2021].
- [2] Autor nieznany, 2021. *Racja stanu a interes narodowy – charakterystyka i porównanie*. Dostępne pod adresem: <https://wypracowania24.pl/wos/2236/racja-stanu-a-interes> [dostęp 20 maja 2021].
- [3] Bieleń, S., 2014. Rozumienie interesu narodowego, cz. I., [w:] *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, Nr 2, T. 50. [online]. Opublikowane dnia 21 października 2015. Dostępne pod adresem: <https://www.sprawynauki.edu.pl/archiwum/dzialy-wyd-elektron/305-politologia-el/3180-rozumienie-interesu-narodowego-1> [dostęp 24 maja 2021].
- [4] Bieleń, S., 2015. Rozumienie interesu narodowego, cz. II, [w:] *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, Nr 12/15.
- [5] Domański, H., 2004. Racja stanu a interesy narodu, *Nauka*, Nr 3, s. 7-25.
- [6] Encyklopedia PWN, 2003. Warszawa: PWN.
- [7] Herbut, R., Antoszkiewicz, A., 2004. *Leksykon politologii*, Wrocław: Ada 2.
- [8] Kancelaria Sejmu, 1997. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Rozdział I, Artykuł 5, s. 2.
- [9] Krukowski, J., 2004. *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

-
- [10] Kukułka, J., 2006. Zaspokajanie potrzeb i rozwiązywanie konfliktów w stosunkach międzynarodowych, [w:] E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), 2006. *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- [11] Kuniński M., 2004. *Państwo*, [w:] B. Szlachta (red.), 2004. *Słownik społeczny*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- [12] Łastawski, K., 2017. *Racja stanu współczesnej polski* [online]. Dostępne pod adresem: www.vistula.edu.pl/o-nas/aktualnosci-i-wydarzenia/wydarzenia/racja-stanu-wspolczesnej-polski, [dostęp 20 maja 2021].
- [13] Machiavelli, N., 1984. *Księżę*, tłumaczenie Cz. Nanke, Warszawa: Wydawnictwo Antyk.
- [14] Malarczyk, J., 1985. *Racja stanu w ujęciu Giovanniego Botero*, [w:] J. Malarczyk (red.), 1985. *Problemy teorii i filozofii prawa*. Lublin: UMCS.
- [15] Orzechowski, M., 1984. *Polityka władza panowanie w teorii Maxa Webera*, Warszawa: PWN.
- [16] Rzegocki, A., 2008. *Racja stanu a polska tradycja myślenia o polityce*, Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej.
- [17] *Słownik Języka Polskiego*. Dostępne pod adresem <https://sjp.pwn.pl/slowniki/racja%20stanu.html> [dostęp 13 lipca 2021].
- [18] Szlachta, B. (red.), 2004. *Słownik społeczny*, Kraków: PWN.
- [19] Toczek M., 2013. *Polska racja stanu* [online]. Dostępne pod adresem: www.klubinteligencjipolskiej.pl/2013/08/polska-racja-stanu/ [dostęp 20 maja 2021].
- [20] Weber, M., 1998. *Polityka jako zawód i powołanie*, Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy.

